

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА”

СЛЮСАРЕНКО КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 364.32:346.6

СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук

КИЇВ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі страхування ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: – кандидат економічних наук, доцент
Горянська Світлана Володимирівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри страхування

Офіційні опоненти: – доктор економічних наук, професор
Мних Микола Володимирович,
Академія муніципального управління,
Міністерство освіти і науки України,
проректор – директор Інституту підвищення
кваліфікації кадрів

кандидат економічних наук, доцент
Кнейслер Ольга Володимирівна,
Тернопільський національний економічний університет,
Міністерство освіти і науки України,
доцент кафедри фінансів
суб'єктів господарювання і страхування

Захист відбудеться _____20___ о ___годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, ауд. 203

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601

Автореферат розісланий „_____” _____2009 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А.М. Поддєрьогін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Діюча в Україні система страхування від нещасних випадків на виробництві залишається неефективною. Страхові платежі недостатньо пов'язані з рівнем нещасних випадків на підприємствах, а тому не впливають на їх зменшення. При цьому значна зношеність обладнання та загальний низький рівень охорони праці на підприємствах України обумовлюють високий рівень виробничого травматизму. У зв'язку з цим досліджувана підгалузь страхування не забезпечує вирішення соціальних питань і знаходиться в складному фінансовому становищі. Незважаючи на заходи, що вживаються роботодавцями щодо створення безпечних умов праці на кожному робочому місці, робочими органами виконавчої дирекції Фонду соціального страхування, центральними та місцевими органами виконавчої влади, які здійснюють контроль та нагляд за станом охорони праці в галузях економіки, рівень виробничого травматизму та профзахворюваності залишається ще досить високим. Найбільша кількість нещасних випадків зареєстрована у Донецькій (32%), Луганській (13,5%) і Дніпропетровській (8,1%) областях. Кількість травмованих осіб у цих областях складає близько 53,6% від їх загальної кількості по Україні. Саме в цих областях зосереджені найбільші підприємства гірничодобувного комплексу. Тому актуальність питань страхування від нещасних випадків на виробництві є особливо гострою для підприємств вказаного комплексу.

Вивчення наукових досліджень, концепцій вітчизняних та іноземних фахівців у сфері страхування від нещасних випадків на виробництві дозволило визначити завдання, які потребують наукового вирішення. Важливим серед них є реформування системи страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні з метою перетворення її на ефективну систему соціального та фінансового захисту працюючих. При цьому потребують реалізації профілактичні заходи, спрямовані на запобігання нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві. Виникла нагальна потреба внесення змін в чинний порядок визначення страхового тарифу для страхувальників. Страхові платежі повинні бути тісно пов'язані із рівнем ризиків, а адміністрування відповідних процесів відповідати вимогам сучасного бізнес-середовища. Це вимагає вирішення питань охорони праці та промислової безпеки, посилення відповідальності організаторів (власників) виробництва за невиконання вимог безпеки, несвоєчасне визначення виробничих ризиків та вжиття запобіжних заходів.

Дослідженнями системи соціального страхування займалися вітчизняні вчені: Артюх Т., Базилевич В., Базилевич К., Бондарук М., Гаманкова О., Горянська С., Залетов О., Кнейслер О., Лепьохіна О., Мних М., Осадець С., Паламарчук В., Ротова Т., Юрій С. Серед зарубіжних науковців необхідно назвати Авер'янову Є., Гвозденка О., Рейтмана Л., Федорову Т., Шахова В. При цьому достатню увагу було приділено питанням реформування пенсійного страхування. В той же час страхування від нещасних випадків на виробництві необґрунтовано залишається поза увагою науковців. Були проведені тільки окремі дослідження проблем управління охороною праці на гірничодобувних підприємствах,

соціального страхування в Україні та можливостей їх комерціалізації. При цьому комплексні, системні дослідження системи страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні та напрямків її реформування відсутні.

Важливість вказаних питань та їх недостатнє дослідження і вирішення обумовили вибір теми дисертаційної роботи, свідчать про її актуальність, теоретичну та практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота Слюсаренко К.В. виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України (м. Київ) і є частиною науково-дослідних робіт за темами: «Управління фінансами підприємств та розвиток ринку страхових послуг» (№ ДР 0101V009213) та «Система страхового захисту в умовах розбудови соціально-орієнтованої ринкової економіки» (№ ДР 0106U004360).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження системи страхування від нещасних випадків на виробництві, розробка і обґрунтування методичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи страхування від нещасних випадків на виробництві.

Для досягнення цієї мети були поставлені та вирішені такі завдання:

- 1) поглибити дослідження теоретичних основ страхування від нещасних випадків на виробництві (сформувати цілісний понятійно-категоріальний апарат);
- 2) дослідити соціально-економічну природу і розвиток систем страхування від нещасних випадків на виробництві;
- 3) проаналізувати та дати оцінку нормативно-правового забезпечення страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні, визначити напрямки його удосконалення;
- 4) дослідити стан страхування від нещасних випадків на виробництві на підприємствах гірничодобувної промисловості;
- 5) запропонувати вдосконалення методологічного інструментарію для оцінки ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві;
- 6) розробити та обґрунтувати заходи щодо удосконалення системи страхування від нещасних випадків на виробництві в гірничодобувній промисловості.

Об'єктом дослідження є система страхування від нещасних випадків на виробництві.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають між суб'єктами системи страхування від нещасних випадків на виробництві.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з теорій страхової справи, фінансів, державного управління.

У процесі виконання дисертаційної роботи для вирішення поставлених завдань використовувалися загальнонаукові методи досліджень, зокрема: метод системного аналізу (для дослідження теоретичних основ страхування від

нещасних випадків на виробництві); метод експертних оцінок (для визначення стану страхування від нещасних випадків на виробництві); метод порівняння (для дослідження та оцінювання особливостей страхування від нещасних випадків на виробництві на підприємствах гірничодобувної промисловості України); методи економіко-математичного моделювання, математичної статистики (для оцінки рівнів взаємозв'язку між показниками страхування від нещасних випадків на виробництві, показниками рівня виробничого травматизму та результатами фінансово-господарської діяльності).

Для обробки економічної інформації, побудови таблиць, діаграм, графіків, алгоритмів використані сучасні комп'ютерні технології і пакет прикладних програм Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження є нормативні та законодавчі акти України з питань страхування від нещасних випадків на виробництві, статистичні матеріали Держкомстату України та Фонду соціального страхування від нещасних випадків та професійного захворювання України, Держфінпосуг, дані страхових компаній, фахова література, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, звітні дані досліджуваних підприємств, а також власні аналітичні розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних і методичних основ страхування від нещасних випадків в Україні. Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, що містять наукову новизну та виносяться на захист, наступні:

уперше:

- обґрунтовано концептуальні засади формування комплексної системи страхування від нещасних випадків на виробництві, що має включати обов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку та професійних захворювань і страхування від нещасних випадків на виробництві, що провадиться страховими компаніями на комерційній основі. Запропонована система повинна базуватися на наступних засадах: 1) додаткове обов'язкове комерційне страхування від нещасних випадків на виробництві має застосовуватися для категорій працюючих, діяльність яких пов'язана з підвищеним професійним ризиком; 2) страхові тарифи розраховуються з урахуванням рівня охорони і безпеки праці, частоти нещасних випадків, що сприятиме підвищенню рівня охорони праці та впровадженню превентивних заходів; 3) оптимальне поєднання комерційного і державного соціально-орієнтованого страхування в системі обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань сприятиме зниженню рівня страхових тарифів та адміністративних витрат, підвищенню якості страхових послуг;

- виявлено і проведено розрахунки причинно-наслідкового зв'язку між витратами підприємств на здійснення обов'язкового страхування від нещасних випадків та ефективністю їх діяльності. Це дозволить встановлювати страхові платежі з врахуванням рівня нещасних випадків для окремих підприємств.

удосконалено:

- визначення поняття „система страхування від нещасних випадків на виробництві” як сукупність специфічних економічних відносин з приводу попередження нещасних випадків, що включає превентивні заходи і охорону здоров'я; забезпечення, що включає загальнообов'язкове державне соціальне страхування, обов'язкове і добровільне комерційне страхування; реагування на нещасні випадки, що включає компенсацію потерпілим за втрачене здоров'я та фінансування їх лікування;

- методичні підходи щодо розрахунку внесків на страхування від нещасних випадків в залежності від рівня травматизму та професійних захворювань. Запропоновано структуру та методикку формування загальної ставки відрахувань підприємства до фонду соціального страхування від нещасних випадків, яка має враховувати відрахування на: попередження нещасних випадків (охорону праці); ліквідацію наслідків нещасних випадків; діяльність територіального чи об'єднаного фонду страхування; діяльність центрального фонду страхування;

- методичні підходи до визначення ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві. Розроблено систему показників оцінки ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві, яка включає: показники, що дозволяють оцінити загальну ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві; часткові показники, які впливають з показників ефективності страхування в цілому; специфічні показники, що використовуються в страхуванні від нещасних випадків на виробництві. Ця система показників дозволяє більш об'єктивно оцінити ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві, виявити вузькі місця і можливі резерви щодо покращення рівня охорони праці та фінансування превентивних заходів на підприємствах.

дістало подальшого розвитку:

- визначення поняття „ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві”, як рівня покриття страховими виплатами загальних витрат, пов'язаних з нещасними випадками;

- визначення поняття „ефективність витрат на страхування від нещасних випадків на виробництві”, як частки витрат, понесених підприємством в результаті ліквідації наслідків нещасних випадків в сумі витрат на охорону праці і витрат на здійснення даного виду страхування;

- обґрунтування необхідності розробки державної програми: «Розвиток системи заходів щодо зниження професійних ризиків на підприємствах», метою якої є забезпечення сталого зниження професійного ризику для зменшення травматизму на виробництві. Запропоновано заходи щодо її реалізації, основними з яких є: створення уніфікованої науково-методичної бази оцінки й управління ризиками; установлення цільових критеріїв мінімального ризику; організація моніторингу й оцінки результатів впровадження заходів щодо зниження ризику з регулярною оцінкою короткострокових, середньострокових і довгострокових ефектів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані автором теоретичні і методичні положення, практичні рекомендації можуть бути використані для реформування системи соціального страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні.

Результати здійсненого дисертаційного дослідження були використані департаментом розвитку соціальної та гуманітарної сфери Міністерства економіки при розробці проекту Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2009 рік, зокрема в частині запровадження єдиного соціального внеску, як однієї з необхідних передумов підвищення якості адміністрування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також посилення відповідальності роботодавця за стан роботи по запобіганню травматизму та профзахворюваності на підприємстві (довідка Міністерства економіки України № 3402-21/133 від 15.04.2009 року). Пропозиції та висновки, які стосуються вдосконалення системи страхування від нещасних випадків на виробництві використовуються в діяльності Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Кривому Розі (довідка Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Кривому Розі № 01/2348 від 16.04.2009 р.). Результати дисертаційного дослідження набули практичного застосування в роботі гірничодобувних підприємств Криворізького басейну, що входять до складу Асоціації «Укррудпром». Рекомендації, розроблені дисертантом враховані в процесі налагодження ефективного контролю за станом виробничого травматизму; здійснення профілактичних заходів з усунення причин, що призводять до нещасних випадків та професійних захворювань (довідка Асоціації «Укррудпром» № УР – 09/138 від 10.04.2009р.). Результати дослідження знайшли відображення в науково-методичних розробках Криворізького економічного інституту ДВНЗ „Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана”, використані також в педагогічній діяльності аспіранта при викладанні навчальних дисциплін «Страхування» та «Соціальне страхування» в системі підготовки бакалаврів за спеціальністю «Фінанси» (довідка Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» №01-238 від 14 квітня 2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Із спільних публікацій використано лише особисті напрацювання автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати, викладені в дисертації, доповідалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнська науково-практична конференція „Теорія і практика економіки та підприємництва” (Алушта, 2004 р.); Міжнародна науково-практична конференція „Динаміка наукових досліджень” (Дніпропетровськ, 2004 р.); Міжнародна науково-практична конференція „Розвиток економіки в трансформаційний період: глобальний та національний

аспекти” (Дніпропетровськ, 2005 р.); Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених „Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (Тернопіль, 2006 р.); Міжнародна науково-практична конференція „Проблеми і перспективи розвитку підприємництва” (Харків, 2007 р.).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 10 наукових праць (10 – одноосібних), з яких 5 – у фахових наукових виданнях обсягом 2,14 д.а., 5 – в інших виданнях обсягом 0,5 д.а. Загальний обсяг публікацій становить 2,64 д.а., з яких особисто авторові належить 2,64 д.а.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 122 найменувань і 4 додатків. Повний обсяг роботи становить 195 сторінок і включає 26 рисунків на 14 сторінках, 44 таблиці на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано його мету та завдання; визначено предмет, об’єкт і методологію дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі „**Концептуальні засади страхування від нещасних випадків на виробництві**” на основі опрацювання, критичного оцінювання та узагальнення наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених, що досліджували страхування від нещасних випадків на виробництві, опрацьовано теоретичні питання: понятійно-категоріальний апарат дослідження, соціально-економічну природу та розвиток страхування від нещасних випадків на виробництві, законодавчо-нормативне та організаційне забезпечення страхування від нещасних випадків.

Дослідження сутності „страхування від нещасних випадків” дозволило виділити три ключові підходи:

- 1) метод накопичення коштів для покриття витрат;
- 2) ризикове страхування з виплатою у разі настання страхового випадку;
- 3) метод захисту матеріальних інтересів особи від несприятливих обставин.

В дисертації дається визначення страхування від нещасних випадків як підгалузі особистого страхування, що включає в себе сукупність видів страхування, які представляють перерозподільні відносини між його учасниками з приводу формування страхового фонду (резерву), призначеного для разових виплат страхового забезпечення при заподіянні шкоди здоров’ю, працездатності застрахованого, а також у випадку його смерті в результаті нещасного випадку.

Обґрунтовано, що система страхування від нещасних випадків на виробництві - це сукупність специфічних економічних відносин з приводу попередження нещасних випадків, яке включає превентивні заходи і охорону здоров’я; забезпечення, що включає загальнообов’язкове державне соціальне

страхування, обов'язкове і добровільне комерційне страхування; реагування на нещасні випадки, що включає компенсацію потерпілим за втрачене здоров'я та фінансування їх лікування.

Соціально-економічне значення комерційного страхування від нещасних випадків на виробництві полягає в тому, що воно доповнює гарантії, надані в рамках соціального страхування, до максимально можливих у сучасних умовах стандартів.

На основі проведеного теоретичного дослідження автором систематизовано та виокремлено три етапи розвитку страхування від нещасних випадків з часу його виникнення (табл.1).

Таблиця 1

Етапи розвитку страхування від нещасних випадків

	Етап	Період та місце
Перший етап	Зародження страхування від нещасних випадків на виробництві	Промислова революція 18-19 ст. Німеччина
Другий етап	Законодавче закріплення страхування ризиків від нещасних випадків	Кінець 19 ст. та початок 20 ст., Німеччина, Австрія, Угорщина, Швеція, Швейцарія, Польща, Росія
Третій етап	Формування системи страхування ризиків від нещасних випадків	20 ст., індустріалізовані країни

Джерело: складено автором

Досліджено особливості законодавчого забезпечення вказаного виду страхування в Україні. Виявлено трансформацію цивільно-правового обов'язку роботодавця щодо відшкодування шкоди, заподіяної працівникові нещасним випадком на виробництві, в обов'язок соціально-правовий. В той же час, в ринковій економіці страхування від нещасних випадків не можна визнати соціальним, якщо не виконуються наступні умови:

- 1) встановлення державою економічних і правових гарантій наявності реальних фінансових та інших коштів для здійснення виплат потерпілим;
- 2) вказані гарантії повинні базуватися на принципі соціальної солідарності;
- 3) діє ефективний державний та/або суспільний контроль за соціальними фінансовими коштами – за їхнім формуванням і витрачанням.

Дослідження нормативно-правових основ галузі соціального страхування дозволило виділити такі основні недоліки чинної системи страхування від нещасних випадків та професійних захворювань: недостатню економічну зацікавленість власників підприємств до поліпшення умов праці, що обумовлено відсутністю диференціації страхових внесків залежно від стану умов і охорони праці, рівня виробничого травматизму та професійної захворюваності; неефективність реалізації основних бізнес-процесів даної системи страхування, що обумовлює значні витрати підприємств (фінансові та трудовитрати).

Узагальнюючи результати проведеного у першому розділі дослідження, можна стверджувати, що система страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань є об'єктивно обумовленою необхідністю. Вона має важливе соціальне значення, розв'язує ряд економічних

задач в умовах високих виробничих та професійних ризиків, притаманних підприємствам гірничо-видобувної промисловості.

У другому розділі „**Діагностика системи страхування від нещасних випадків на виробництві**” досліджено методичні аспекти аналізу та оцінки професійних ризиків підприємств гірничодобувної промисловості, здійснена оцінка стану страхування від нещасних випадків гірничодобувних підприємств Криворізького басейну, проаналізовано причинно-наслідкові зв'язки між витратами на соціальне страхування на випадок травматизму та ефективністю діяльності підприємства.

Дослідження ризиків, що притаманні підприємствам гірничодобувної промисловості дозволило зробити висновок, що в системі страхування від нещасних випадків на виробництві необхідно використовувати поняття професійного ризику. Автором встановлено, що законодавство у галузі страхування від нещасних випадків на виробництві не містить поняття „професійний ризик”, яке має бути відправним моментом у визначенні класу професійного ризику. Професійний ризик – це ймовірність втрати працівниками здатності до повноцінного життя, яка пов'язана з тимчасовою або постійною непрацездатністю через професійне захворювання або виробничу травму. Професійний ризик повинен встановлюватися на основі статистичних даних, які включають такі показники: частота нещасних випадків, ступінь ушкодження здоров'я, тяжкість наслідків страхового випадку.

Проведений автором статистичний аналіз показав, що рівень виробничого травматизму в Україні є найбільшим серед колишніх соціалістичних країн Європи, й особливо на підприємствах гірничодобувної галузі. Незважаючи на заходи, що вживаються роботодавцями щодо створення безпечних та нешкідливих умов праці на гірничодобувних підприємствах та тенденцію до зменшення рівня травматизму, він у порівнянні з іншими галузями залишається досить високим. Основними причинами травматизму на підприємствах гірничодобувної промисловості є: низький рівень виробничої дисципліни робітників; відсутність належного контролю з боку інженерно-технічних працівників за веденням робіт згідно з нормативно-правовими актами; некваліфіковані дії під час включення плану ліквідації аварії; низький рівень підготовки інженерно-технічних робітників; низька якість інструктажів на робочих місцях; неукомплектованість підприємств фахівцями всіх рівнів; відсутність дійових методів економічного і дисциплінарного впливу на порушників правил техніки безпеки.

Аналіз системи страхування від нещасних випадків на гірничодобувних підприємствах Криворізького басейну виявив нераціональну організацію формування та розподілу коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків. Протягом досліджуваного періоду тільки 10% Фонду було спрямовано на превентивні заходи, при цьому близько 70% - на виплати відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я. Діючи розміри страхових тарифів по страхуванню від нещасного випадку не враховуються зміни щодо умов і безпеки праці, рівня виробничого травматизму та

професійних захворювань на підприємствах, які відбулися за останній період.

В дисертації обґрунтовано, що система управління охороною праці на більшості підприємств не впроваджена, або впроваджена формально, і тому вона є недієздатною. Основними причинами зростання травматизму є: недоліки в підготовці та навчанні головних спеціалістів; не виконання необхідних технічних перевірок машин та обладнання; формальне застосування важливих законодавчих положень; формальне відношення до своїх функціональних обов'язків працівників підприємств.

В умовах фінансово-економічної кризи, нестачі оборотних коштів багато роботодавців розглядають скорочення витрат на охорону праці як резерв для зниження виробничих витрат. Тому заходи щодо забезпечення здорових і безпечних умов праці фінансуються за залишковим принципом, внаслідок чого значна частина працюючих навіть не забезпечена самими необхідними засобами індивідуального захисту.

Обґрунтовано необхідність вдосконалення порядку визначення страхового тарифу по соціальному страхуванню на випадок травматизму та професійних захворювань який мав би залежність між рівнем травматизму та страхових внесків і виплат.

Проведені в дисертації розрахунки свідчать, що на досліджуваних підприємствах чинна система старування від нещасних випадків є неефективною, оскільки страхові внески суттєво перевищують страхові виплати, а рівень виробничого травматизму та обумовлених цим втрат не знижується (табл.2).

Таблиця 2

Суми втраченої виручки через непрацездатність на гірничодобувних підприємствах Криворізького басейну за 2001-2007 рр.¹

Підприємство	Коефіцієнт втратності через травматизм							Сума втраченої виручки через травматизм, тис. грн.						
	2001 рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2001 рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Підприємства з підземним видобутком руди														
ВАТ "КЗРК"	0,439	0,573	0,609	0,506	0,524	0,548	0,503	192,8	223,5	313,1	387,2	449,3	525,6	567,0
ВАТ "Суша балка"	0,662	0,936	0,592	0,507	0,496	0,428	0,691	131,7	178,8	116	86,1	148,3	178,2	362,8
Підприємства з наземним видобутком руди														
ВАТ "ПівдГЗК"	0,133	0,115	0,082	0,113	0,079	0,076	0,068	135,8	111,7	8,1	115,1	107,8	13,6	230,6
ВАТ "ЦГЗК"	0,186	0,233	0,203	0,305	0,294	0,303	0,308	163,2	184,1	124,2	391,6	685,8	665,3	931,9
ВАТ "ПівнГЗК"	0,221	0,18	0,195	0,184	0,203	0,226	0,175	155,5	144	181	521,9	1000,4	1045,4	1449,7
ВАТ "ІнГЗК"	0,134	0,092	0,119	0,124	0,096	0,089	0,104	127,3	96,6	161,4	212,2	197,2	221,4	370,3
Інші														
ВАТ „Арселор Міттал Кривий Ріг”	0,129	0,11	0,158	0,114	0,118	0,127	0,149	730,2	656,5	1228,8	1200,7	1732,5	1418,7	1580,6
ВАТ „ЛВП КВП”	0	0,138	0	0	0,115	0	0,126	0	26,3	0	0	36,4	0,0	67,3
Всього:	0,199	0,209	0,216	0,188	0,179	0,182	0,191	1636,3	1621,3	2132,5	2914,7	4357,6	4068,3	5560,1

Дослідження показало, що не дивлячись на заходи, які вживаються

¹ Розрахунки автора за даними підприємства

роботодавцями щодо створення безпечних та нешкідливих умов праці на кожному робочому місці, а також робочими органами виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків, рівень виробничого травматизму та профзахворюваності залишається ще досить високим. Не виконується головне завдання Фонду – попередження нещасних випадків, а як наслідок – підприємства втрачають не тільки виручку від реалізації продукції, а й людські ресурси.

Застосування методів кореляційно-регресійного аналізу виявило, що залежність між рівнем травматизму та результативністю діяльності практично відсутня. Із зростанням обсягів виробництва (прибутку) на підприємстві відбувається збільшення обсягів страхових внесків з однієї сторони, а з іншої сторони зв'язок між рівнем травматизму та обсягами виробництва (прибутком) в цілому відсутній. Отже, має місце відсутність залежності між рівнем ризиків та страховими внесками.

В дисертації обґрунтовано, що основну роль в забезпеченні зниження травматизму на підприємствах повинен відігравати саме власник, а за державою мають залишатися контрольні-регулюючі функції. При встановленні прямого взаємозв'язку між рівнем травматизму на підприємстві та страховими внесками формується об'єктивна зацікавленість власників у покращенні рівня охорони праці на підприємстві, а отже – знижуватиметься рівень травматизму та фінансові витрати через нього.

У третьому розділі „**Економічна ефективність страхування від нещасних випадків та напрямки його реформування**” досліджено критерії ефективності страхування від нещасних випадків й методичні підходи до її визначення, розроблено заходи щодо удосконалення організації та фінансування страхування від нещасних випадків.

Обґрунтовано, що ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві відображає рівень покриття страховими внесками загальних витрат, пов'язаних з нещасними випадками. Отже, ефективність витрат на страхування від нещасних випадків на виробництві відбиває частку витрат, понесених підприємством в результаті ліквідації наслідків нещасних випадків в сумі затрат на охорону праці і страхування цього процесу.

Узагальнена формула ефективності страхування від нещасних випадків виглядатиме таким чином:

$$E = \frac{C_v - C_{пл}}{В_{нв}}, \quad (1)$$

де E – коефіцієнт ефективності страхування від нещасних випадків за період; C_v – сума страхових виплат по нещасних випадках за період, тис. грн.; $C_{пл}$ – сума внесків до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань за період, тис. грн.; $В_{нв}$ – загальні витрати, обумовлені фактами нещасних випадків, тис. грн.

Інший запропонований показник ефективності страхування від нещасних випадків показує частку втрат від нещасних випадків у сумі витрат на страхування та обчислюється за формулою:

$$E_v = \frac{Яв + Нв}{Зоп + Ссв}, \quad (2)$$

де E_v – коефіцієнт втратності страхування від нещасних випадків; $Яв$ - сума явних затрат від нещасних випадків, які виникли на підприємстві в звітному періоді в порівнянні з базовим, тис. грн.; $Нв$ - сума неявних затрат від нещасних випадків, які виникли на підприємстві в звітному періоді в порівнянні з базовим, тис. грн.; $Зоп$ – затрати на охорону праці, тис. грн.; $Ссв$ - сума внесків до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, тис. грн.

Даний показник ілюструє вже не стільки загальну ефективність досліджуваного виду страхування, а розглядає більш вузький аспект – ефективність витрат на страхування.

Систему показників ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві автором пропонується об'єднати в три групи: показники, що дозволяють оцінити загальну ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві; часткові показники, які впливають з показників ефективності страхування в цілому; специфічні показники, що використовуються в страхуванні від нещасних випадків на виробництві. Ця система показників дозволяє більш об'єктивно оцінити ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві, виявити вузькі місця і можливі резерви щодо покращення рівня охорони праці та фінансування превентивних заходів на підприємствах. Розраховані на прикладі підприємств Криворізького басейну 12 із 17 показників свідчать про неефективність функціонування існуючої системи страхування від нещасних випадків.

В дисертації обґрунтовано необхідність розробки державної програми: «Розвиток системи заходів щодо зниження професійних ризиків на підприємствах». Мета даної програми полягає в забезпеченні сталого зниження виробничого ризику для зменшення травматизму на виробництві. Завданнями цієї програми є наступні: удосконалення фундаментальних і прикладних науково-методичних основ управління ризиками для зменшення травматизму на виробництві; розробка підходів нормативно-правового забезпечення й удосконалювання нормування ризиків, їхнього моніторингу й державного контролю, а також прогнозування наслідків несприятливих впливів на здоров'я працівників; ідентифікація небезпеки для виробництва факторів різної генези; удосконалювання механізму економічного регулювання діяльності по запобіганню ризиків, оцінки економічних наслідків і розмірів шкоди здоров'ю працівників; розробка й впровадження механізму відшкодування й страхування збитку, пов'язаного з ризиком для здоров'я людини.

Виходячи з наведених завдань даної програми запропоновано наступні заходи з її реалізації: створення уніфікованої науково-методичної бази оцінки й управління ризиками; установлення цільових критеріїв мінімального ризику; організація моніторингу й оцінки результатів впровадження заходів щодо зниження ризику з регулярною оцінкою короткострокових, середньострокових і довгострокових ефектів.

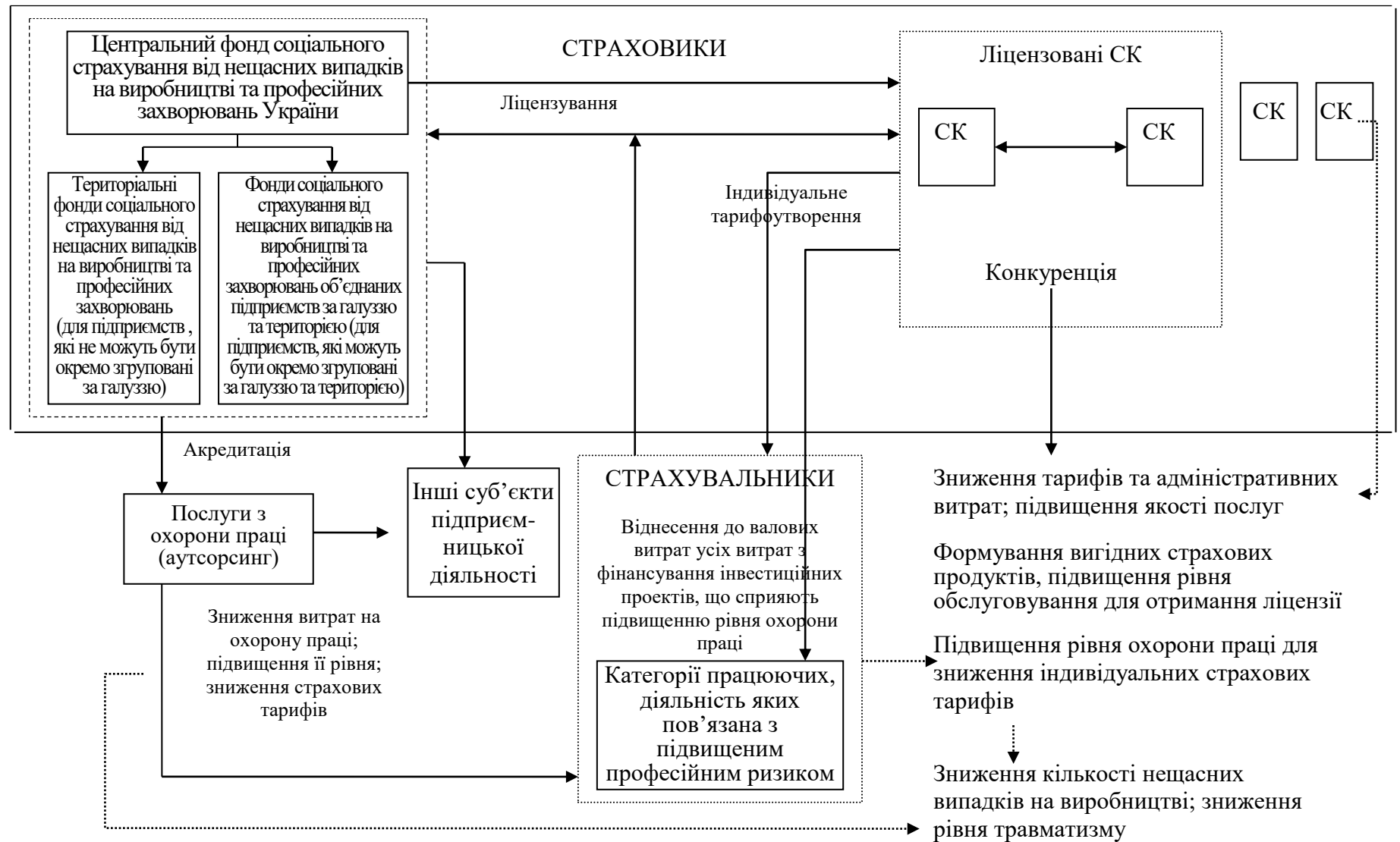

Рис.1. Система страхування від нещасних випадків на виробництві

В дисертації обґрунтовано концептуальні засади формування системи страхування від нещасних випадків на виробництві (рис.1), яка повинна включати сегмент комерційного страхування і бути спрямована на підвищення ефективності даних процесів як на державному рівні, так і на рівні окремих підприємств.

Розроблена автором система страхування від нещасних випадків на виробництві базується на наступних основних засадах:

1) додаткове обов'язкове комерційне страхування від нещасних випадків на виробництві має застосовуватися для категорій працюючих, діяльність яких пов'язана з підвищеним професійним ризиком;

2) оптимальне поєднання комерційного і державного соціально-орієнтованого страхування в системі обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань сприятиме зниженню рівня страхових тарифів та адміністративних витрат, підвищенню якості страхових послуг;

3) страхові тарифи розраховуються з урахуванням рівня охорони і безпеки праці, частоти нещасних випадків, що сприятиме підвищенню рівня охорони праці та впровадженню превентивних заходів;

Особливістю розробленої комплексної системи страхування від нещасних випадків на виробництві є те, що в ній закладено економічні стимули для формування системи превентивних заходів на підприємствах, що обумовлено індивідуальним тарифоутворенням. Навіть не враховуючи соціально-етичні аспекти, витрати на підвищення рівня охорони праці є більш економічно ефективними ніж витрати на покриття витрат в результаті нещасного випадку.

Віднесення усіх, без виключення та обмеження їх рівня, витрат на охорону праці на валові витрати підприємства може сприятиме зростанню економічної зацікавленості щодо підвищення рівня охорони праці на підприємствах, а також зниженню розміру оподаткованого прибутку.

Державну складову системи страхування від нещасних випадків на виробництві вважаємо доцільним розділити на два рівні. Перший рівень – центральний фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Другий – територіальні та об'єднані фонди соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Основні функції центрального фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань полягають в законодавчій, координаційній, методичній та організаційній роботі.

Діяльність територіальних та об'єднаних Фондів соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань повинна здійснюється за трьома основними напрямками:

— профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

— відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві;

— відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим і членам їх сімей.

Впровадження розробленої автором комплексної системи страхування від нещасних випадків на виробництві передбачає внесення наступних змін:

1. Переглянути розміри та систему розрахунку страхових тарифів з метою посилення економічної зацікавленості страхувальників у створенні безпечних та нешкідливих умов праці.

2. Здійснити поетапний перехід на індивідуальні страхові тарифи.

3. Запровадити щорічне встановлення страхових тарифів для страхувальників в залежності від статистики виробничого травматизму за попередній рік.

4. Запровадити порядок внесення страховим експертом з охорони праці територіального (об'єданого) Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві пропозицій щодо розміру страхових тарифів для страхувальників.

5. Законодавчо посилити відповідальність страхувальників за несвоєчасне й неповне нарахування і перерахування страхових внесків до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві.

В дисертації запропоновано структуру та методику формування загальної ставки відрахувань підприємства до фонду соціального страхування від нещасних випадків, яка має враховувати відрахування на: попередження нещасних випадків (охорону праці); ліквідацію наслідків нещасних випадків; діяльність територіального чи об'єданого фонду страхування; діяльність центрального фонду страхування. Ставка нарахувань, як бачиться нами, повинна щорічно затверджуватися та переглядатися територіальними та об'єднаними фондами на основі фактичних розрахунків та корегування на зростання обсягів виробництва (якщо дане коригування буде вважатися доцільним).

Отже, запропонована система страхування від нещасних випадків на виробництві переносить відносини страхування у конкретну площину страхового ринку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці та обґрунтуванні низки теоретичних та методичних положень щодо підвищення ефективності системи страхування від нещасних випадків на виробництві. У результаті проведеного дослідження стало можливим сформулювати наступні висновки та обґрунтувати такі пропозиції:

1. Наявна в Україні система страхування від нещасних випадків була визначена як неефективна. Аналіз практики роботи системи страхування від нещасних випадків на підприємствах Криворізького басейну виявив нераціональну організацію формування та розподілу страхових внесків від нещасних випадків. Діючи розміри страхових тарифів по страхуванню від нещасного випадку не враховуються зміни щодо умов і безпеки праці, рівня

виробничого травматизму та професійних захворювань на підприємствах, які відбулися за останній період. Заходи щодо забезпечення здорових і безпечних умов праці фінансуються за залишковим принципом, внаслідок чого значна частина працюючих навіть не забезпечена самими необхідними засобами індивідуального захисту. Обґрунтовано необхідність вдосконалення порядку визначення страхового тарифу по соціальному страхуванню на випадок травматизму та професійних захворювань який мав би залежність між рівнем травматизму та страхових внесків і виплат.

2. На основі дослідження теоретичних основ страхування від нещасних випадків поглиблено понятійно-категоріальний апарат стосовно наступних трактувань:

- страхування від нещасних випадків – це підгалузь особистого страхування, яка включає в себе сукупність видів страхування, що представляють перерозподільні відносини між учасниками з приводу формування страхового фонду (резерву), призначеного для разових виплат страхового забезпечення при заподіянні шкоди здоров'ю, працездатності застрахованого, а також у випадку його смерті в результаті нещасного випадку;

- система страхування від нещасних випадків на виробництві - це сукупність специфічних економічних відносин з приводу попередження нещасних випадків, що включає превентивні заходи і охорону здоров'я; забезпечення, що включає обов'язкове, добровільне комерційне і загальнообов'язкове державне соціальне страхування; реагування на нещасні випадки, що включає компенсацію потерпілим за втрачене здоров'я та фінансування їх лікування.

3. Обґрунтовано, що ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві відображає рівень покриття страховими виплатами загальних витрат, пов'язаних з нещасними випадками. Дане визначення базується на необхідності врахування досягнення поставленої задачі. Ефективність витрат на страхування від нещасних випадків на виробництві відбиває частку затрат, понесених підприємством в результаті ліквідації наслідків нещасних випадків в сумі затрат на охорону праці і страхування цього процесу.

4. Розроблено авторську систему показників ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві, які об'єднано в три групи: показники, що дозволяють оцінити загальну ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві; часткові показники, які впливають з показників ефективності страхування в цілому; специфічні показники, що використовуються в страхуванні від нещасних випадків на виробництві.

На прикладі гірничодобувних підприємств Криворізького басейну апробовано розроблену методику оцінки ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві та зроблено її експертну оцінку.

5. Для підвищення ефективності системи страхування від нещасних випадків краще запобігати нещасним випадкам на виробництві, аніж збільшувати виплати на їх компенсацію. Це потребує збільшення витрат на проведення конструктивних заходів по зменшенню ризику нещасного випадку та захворюваності на виробництві. Запропоновано розробити державну програму

щодо зменшення виробничого ризику «Розвиток системи заходів щодо зниження професійних ризиків підприємств». Мета даної програми полягає в забезпеченні сталого зниження виробничих та професійних ризиків для зменшення травматизму на виробництві. В роботі виокремлено перелік майбутніх завдань цієї програми, а виходячи з завдань, запропоновано конкретні заходи з її реалізації.

6. Розроблено концептуальні основи формування комплексної системи страхування від нещасних випадків на виробництві, що має включати обов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійних захворювань і страхування від нещасних випадків на виробництві, що провадиться страховими компаніями на комерційній основі. Запропонована комплексна система страхування від нещасних випадків на виробництві базується на таких основних засадах: обов'язкове комерційне страхування від нещасних випадків на виробництві має застосовуватися для категорій працюючих, діяльність яких пов'язана з підвищеним професійним ризиком; страхові тарифи розраховуються з урахуванням рівня охорони і безпеки праці, частоти нещасних випадків, що сприятиме підвищенню рівня охорони праці та впровадженню превентивних заходів; оптимальне поєднання комерційного і державного соціально-орієнтованого страхування в системі обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань сприятиме зниженню рівня страхових тарифів та адміністративних витрат, підвищенню якості страхових послуг.

7. Державну складову системи страхування від нещасних випадків на виробництві вважаємо доцільним розділити на два рівні. Основні функції центрального фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань полягають в законодавчій, координаційній, методичній та організаційній роботі. Діяльність територіальних та об'єднаних Фондів соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань буде здійснюються за трьома основними напрямками: профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві; відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим і членам їх сімей.

8. Обґрунтовано необхідність нової системи виплат на соціальне страхування на випадок травматизму та професійних захворювань, яка мала б залежність між рівнем травматизму та сумою страхових внесків. Запропоновано авторське бачення структури та методики формування ставки нарахувань, яка до того ж повинна щорічно затверджуватися та переглядатися територіальними та об'єднаними фондами на основі фактичних розрахунків та корегування на зростання обсягів виробництва. Відрахування на попередження нещасних випадків повинні бути структурним елементом цієї системи, адже це буде суттєвим механізмом стимулювання підприємства до збільшення витрат на охорону праці, оскільки дана сума повинна залишатися на підприємстві.

Реалізація запропонованих в роботі методичних розробок та практичних

рекомендацій сприятиме ефективному реформуванню системи страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань відповідно до науково обґрунтованих концептуальних засад формування системи страхування від нещасних випадків на виробництві, яка відповідає сучасним світовим тенденціям та враховує особливості розвитку реального сектору та страхового ринку України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Слюсаренко К.В. Іноземний досвід страхування від нещасних випадків на виробництві / К.В. Слюсаренко // Вісник Львівської державної фінансової академії: збірник наукових статей. – 2005. – №7. – С.384 – с. 389. (0,30 друк. арк.).

2. Слюсаренко К.В. Дослідження причинно-наслідкових зв'язків між витратами на соціальне страхування від нещасних випадків та ефективністю діяльності підприємства / К.В. Слюсаренко // Фінанси, облік і аудит: Зб. наук. пр. – К: КНЕУ, 2006. – Вип.7. – С. 134-146 (0,5 друк. арк.).

3. Слюсаренко К.В. Становлення та розвиток страхування від нещасних випадків на підприємствах гірничодобувної промисловості / К.В. Слюсаренко // Наукові записки. Серія «Економіка». Зб. наук. праць. – Острог: Видавництво „Національний університет „Острозька академія”, 2006. – Вип.8. – Ч.3. – С.480 – 488. (0,5 друк. арк.).

4. Слюсаренко К.В. Страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні та в країнах ЄС / К.В. Слюсаренко // Наукові записки. Серія «Економіка». Зб. наук. праць. – Острог: Видавництво „Національний університет „Острозька академія”, 2007. – Вип.9. – Ч.4. – С.275 –282. (0,38 друк. арк.).

5. Слюсаренко К.В. Визначення сутності та аналіз категорії „ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві” / К.В. Слюсаренко // Наукові записки. Серія «Економіка». Зб. наук. праць. – Острог: Видавництво „Національний університет „Острозька академія”, 2008. – Вип.10. – Ч.3. – С.371 – 380. (0,46 друк. арк.).

В інших наукових виданнях:

1. Слюсаренко К.В. Страхування від нещасних випадків на виробництві: проблеми та перспективи розвитку / К.В. Слюсаренко // Теория и практика экономики и предпринимательства: материалы Всеукраинской научно-практической конференции. Алушта, 3-5 мая 2004 г. – Симферополь, 2004. – С.143-144 (0,08 друк. арк.).

2. Слюсаренко К.В. Поняття ефективності страхування від нещасних випадків і методичні підходи до її визначення / К.В. Слюсаренко // Динаміка наукових досліджень' 2004: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 21-30 червня 2004 року. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – Том 37. Фінансові відносини. – С.53-55. (0,17 друк. арк.).

3. Слюсаренко К.В. Соціальні ризики у сфері страхування від нещасних випадків на виробництві / К.В. Слюсаренко // Розвиток економіки в трансформаційний період: глобальний та національний аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 20 квітня 2005 р. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – Том IV. – С.33 –35. (0,08 друк. арк.).

4. Слюсаренко К.В. Стан та перспективи розвитку страхування від нещасних випадків на виробництві / К.В. Слюсаренко // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: зб. тез доповідей на конференції молодих вчених. Тернопіль, 23-24 лютого 2006 р. – Тернопіль: Вид-во ТДЕУ „Економічна думка”, 2006. – Ч.2. – С.258 –260. (0,08 друк. арк.).

5. Слюсаренко К.В. Сутність ефективності страхування від нещасних випадків / К.В. Слюсаренко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 14-15 грудня 2007 р. – Харків: Вид-во ХНАДУ, 2007. – Ч.1. – С.174 – 176. (0,08 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Слюсаренко К.В. Страхування від нещасних випадків на виробництві. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит». – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2009.

Досліджено теоретичні основи та історичні етапи розвитку страхування від нещасних випадків на виробництві. Виділено етапи розвитку даної галузі страхування в Україні та світі. Сформульовано авторський понятійно-категоріальний апарат дослідження. Визначено ряд специфічних ризиків у системі охорони праці, що притаманні гірничодобувній промисловості України; систематизовано та проаналізовано статистичні дані щодо рівня травматизму в галузі та виділено основні його причини.

Досліджено та розроблено рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні. Проаналізовано особливості страхування від нещасних випадків на виробництві на матеріалах підприємств Криворізького басейну, визначено актуальні проблеми існуючої системи страхування та напрямки її удосконалення.

Обґрунтовано ряд методичних положень щодо оцінки ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві, проведено на основі розробленої методики розрахунки за даними досліджуваних підприємств, оцінено динаміку ефективності страхування від нещасних випадків на виробництві підприємств Криворізького басейну. Розроблено та обґрунтовано авторську модель реформування системи страхування від нещасних випадків на виробництві.

Ключові слова: страхування, страхування від нещасних випадків, система

страхування від нещасних випадків на виробництві, страховий ризик, професійні ризики, ефективність страхування від нещасних випадків на виробництві, ефективність витрат на страхування від нещасних випадків на виробництві.

АННОТАЦІЯ

Слюсаренко Е.В. Страхование от несчастных случаев на производстве. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – «Деньги, финансы и кредит». – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2009.

Сформулирован понятийно-категориальный аппарат исследования. Обосновано, что система страхования от несчастных случаев на производстве включает совокупность специфических экономических отношений, которые связаны с предупреждением несчастных случаев (превентивные меры и охрана труда); обеспечение (обязательное государственное социальное страхование, обязательное и добровольное коммерческое страхование); реагирование на несчастные случаи через компенсацию потерпевшим за утраченное здоровье и финансирование их лечения. Исследованы теоретические основы и исторические этапы развития страхования от несчастных случаев на производстве. Выделены этапы развития данной области страхования в Украине и мире (экономический генезис и нормативно-правовое обеспечение). Исследована законодательная база страхования от несчастных случаев на производстве в Украине и разработана рекомендации относительно усовершенствования.

Определен ряд специфических рисков в системе охраны труда, которые присущи горнодобывающей промышленности Украины. Установлено, что в системе страхования от несчастных случаев на производстве необходимо использовать понятие профессионального риска. Профессиональный риск должен устанавливаться на основе статистических данных, которые включают такие показатели: частота несчастных случаев, степень повреждения здоровья, тяжесть последствий страхового случая. Систематизированы и проанализированы статистические данные относительно уровня травматизма в отрасли, оценен уровень травматизма относительно развитых стран и выделены основные его причины. Проведенный анализ показал, что уровень производственного травматизма в Украине является наибольшим среди бывших социалистических стран Европы, и особенно на предприятиях горнодобывающей отрасли.

Проанализированы особенности страхования от несчастных случаев на производстве на материалах конкретных предприятий Криворожского бассейна, определены актуальные проблемы существующей системы страхования и направления ее усовершенствования. На основе методов

корреляционно-регрессионного анализа оценена взаимосвязь между затратами предприятий на страхование от несчастных случаев на производстве и основными результативными показателями деятельности предприятия. Также на основании статистического инструментария проанализирована связь между уровнем травматизма и затратами на его страхование, а также результативными показателями деятельности предприятия. Доказано, что основную роль для снижения травматизма на предприятиях, должен отыгрывать именно владелец, а этому должна оказывать содействие соответствующая система страхования от травматизма и несчастных случаев, которая не будет зависеть от результатов деятельности предприятия.

Обоснованно, что эффективность страхования от несчастных случаев на производстве как экономическая категория отображает уровень покрытия страховыми выплатами общих затрат, связанных с несчастными случаями. Предложен ряд методических положений для оценки эффективности страхования от несчастных случаев на производстве. Систему показателей эффективности страхования от несчастных случаев на производстве объединено в три группы: показатели, которые позволяют оценить общую эффективность страхования от несчастных случаев на производстве; частичные показатели, которые связаны с показателями эффективности в целом; специфические показатели, которые используются в страховании от несчастных случаев. На основе разработанной методики проведено расчеты по данным исследуемых предприятий, оценено динамику эффективности страхования от несчастных случаев на производстве предприятий Криворожского бассейна. Разработано и обосновано концептуальные основы реформирования системы страхования от несчастных случаев на производстве, которая предусматривает тесное взаимодействие коммерческого и социального страхования. Четко определены функции и структура государственных органов, которые будут функционировать на рынке страхования от несчастных случаев на производстве. Предложено структуру и методику формирования общей ставки отчислений предприятия в Фонд социального страхования от несчастных случаев на производстве.

Ключевые слова: страхование, страхование от несчастных случаев, система страхования от несчастных случаев на производстве, страховой риск, профессиональные риски, эффективность страхования от несчастных случаев на производстве, эффективность затрат на страхование от несчастных случаев на производстве.

ABSTRACT

Slusarenko K. Insurance against accidents at work. - Manuscript.

A dissertation for obtaining the scientific degree of candidate in Economic science for specialty 08.00.08 – «Money, finances and credit». – SHEE «Vadym

Hetman Kyiv National Economic University», Kyiv, 2009.

The theoretical foundations and historical phases of insurance against industrial accidents was investigated. There are three stages in the development of the insurance industry in Ukraine and the world. Author formulated conceptual-categorical aid of research. A number of specific risks in the safety inherent mining industry of Ukraine was identified, statistical data on the level of injury were systematized and analyzed and its main causes were highlighted.

Recommendations to improve the legislative framework of insurance against accidents at work in Ukraine were researched and developed. We analyzed the features of insurance against accidents at work on the materials of companies of Krivorozhsky basin, a current problem of existing systems and for its improvement.

A number of methodical provisions on the effectiveness of insurance against accidents at work was proved, a methodology based on calculations according to the surveyed companies rated the effectiveness of the dynamics of insurance against accidents at production companies Krivorozhsky basin was investigated. The model of reforming the system of insurance against industrial accidents was designed and justified.

Key words: insurance, accident insurance, system of working place accident insurance, (insured) risk, professional risks, efficiency of the working place accident insurance, efficiency of the expenses for the working place accident insurance